

Lyttesansen - en del af mundtligheden

Træning af receptive og produktive evner ved mundtlig tekstfortolkning

Tina Høegh

Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab

Klasseundervisning

Mundtlig fortolkning og lytterrespons er et lærerstyret ritual

Elevforberedelse af tekst

Klassen former fysisk cirkel så alle kan se alle, og sidder foran bordene

Fremførelse

Respons fra tilhørere på kort sætning eller spørgsmål (meget hurtig runde)

Uddybende spørgsmål og ændringsforslag på baggrund af tolkninger og parafraseringer (responsgiveren imiterer fremfører og teksten i gengiver tekstdele i sin respons)

Ny fremførelse af samme tekst, evt. samme fremfører.

Formål med mundtlig fortolkning som undervisningsform

Bevidstgøre vores sproglige erfaringer

Formål med mundtlig fortolkning som undervisningsform

Bevidstgøre vores sproglige erfaringer

Bevidstgøre fortolkningen som en del af læseproces

Formål med mundtlig fortolkning som undervisningsform

Bevidstgøre vores sproglige erfaringer

Bevidstgøre fortolkningen som en del af læseproces

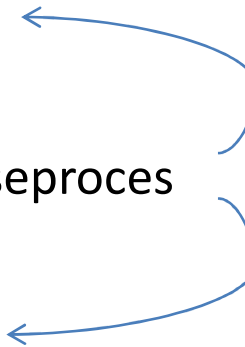
Bevidstgøre beskrivelsen. Sansens kvalitet

Formål med mundtlig fortolkning som undervisningsform

Bevidstgøre vores sproglige erfaringer

Bevidstgøre fortolkningen som en del af læseproces

Bevidstgøre beskrivelsen. Sansens kvalitet

Formål med mundtlig fortolkning som undervisningsform

Bevidstgøre vores sproglige erfaringer

VED LYTNING

Bevidstgøre fortolkningen som en del af læseproces

VED LYTNING

Bevidstgøre beskrivelsen. Sansens kvalitet

Formål med mundtlig fortolkning som undervisningsform

Bevidstgøre vores sproglige erfaringer

VED LYTNING

Bevidstgøre fortolkningen som en del af læseproces

VED LYTNING

Bevidstgøre beskrivelsen. Sansens kvalitet

Inddrage flere færdigheder og *kvaliteter* i tekstarbejde og klassesamtale

At "vinde magten" over stoffet tilbage – kontrollere og videreudvikle det

Et andet genstandsfelt Tekstlæsning med nyt *indhold*

Jagt på *stemmer* og *erfaringer ved*:

- Empati
- Imitation

af teksten stemmer og deres iboende tistemighed, intention i flere retninger.

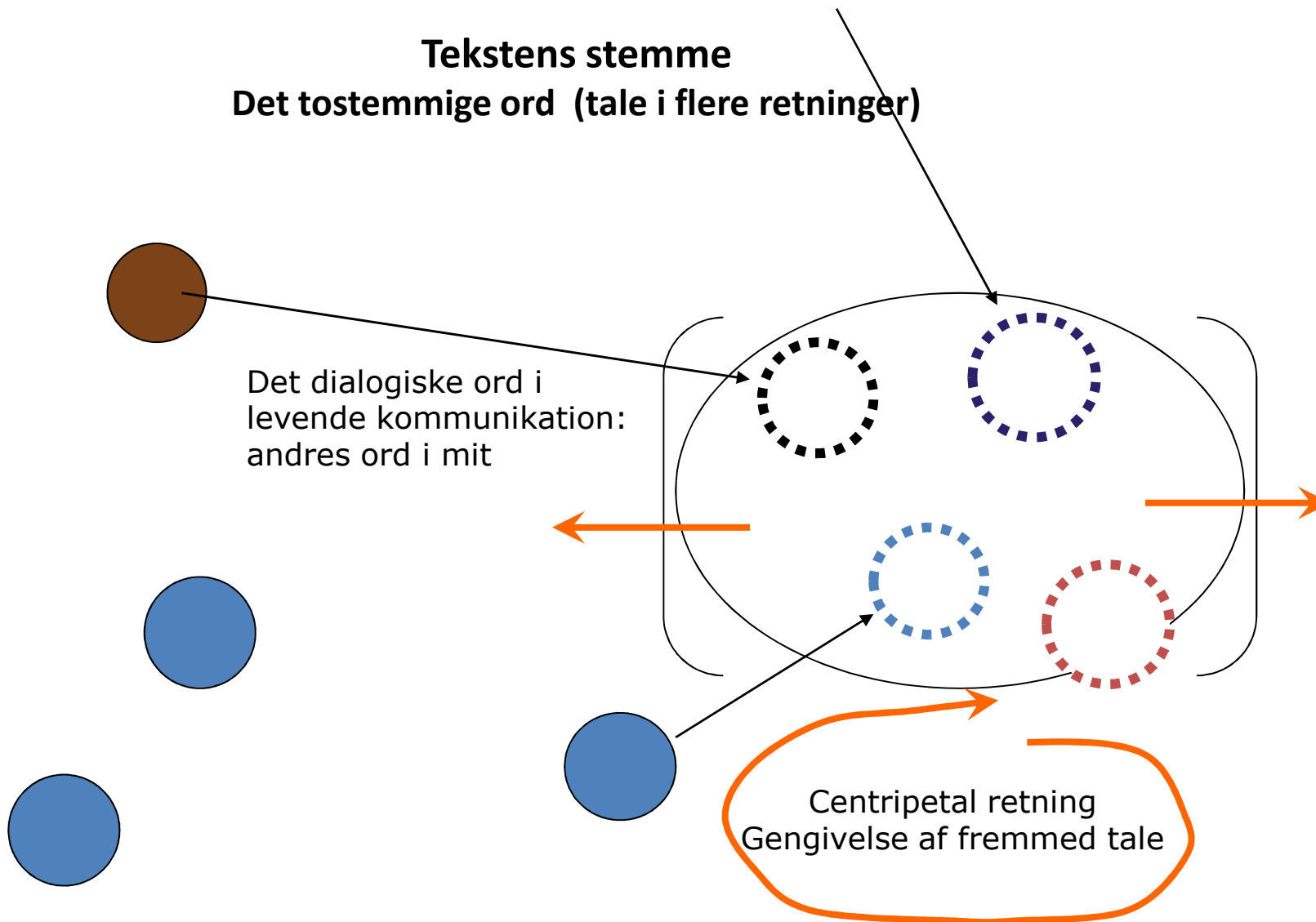
(Bachtin og Møller Andersen)

- Hvad *føler* teksten når den taler? (W.A.Bacon)

Tekstens stemme

Det tostemmige ord (tale i flere retninger)

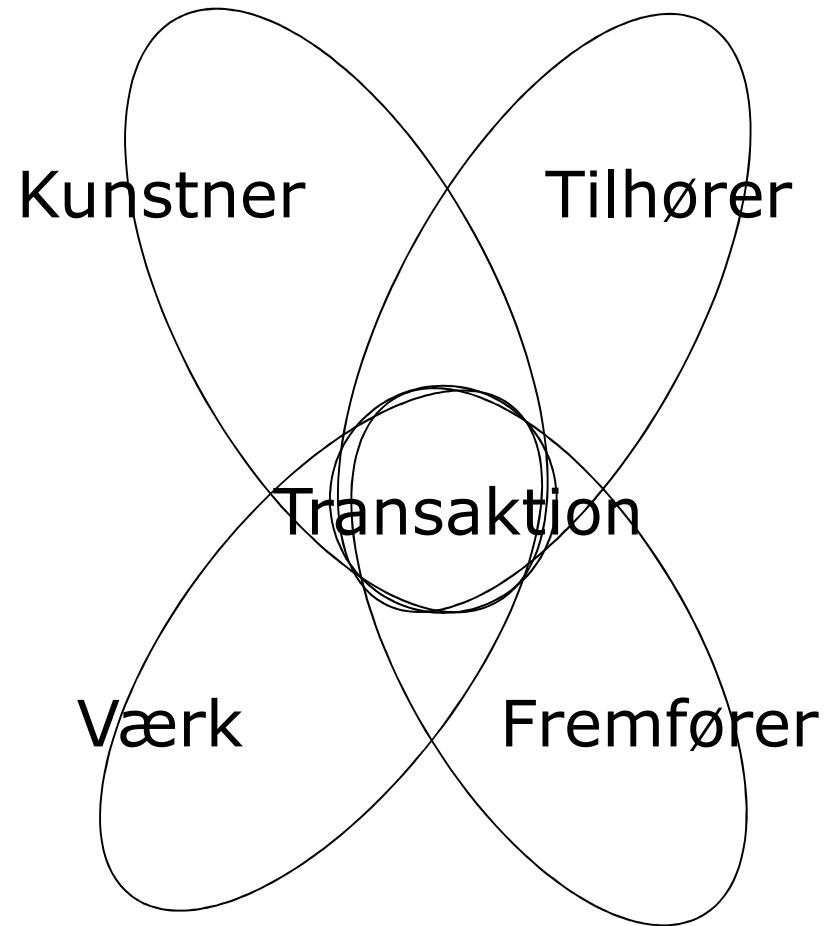

Bachtin ifølge Møller Andersen / Høegh

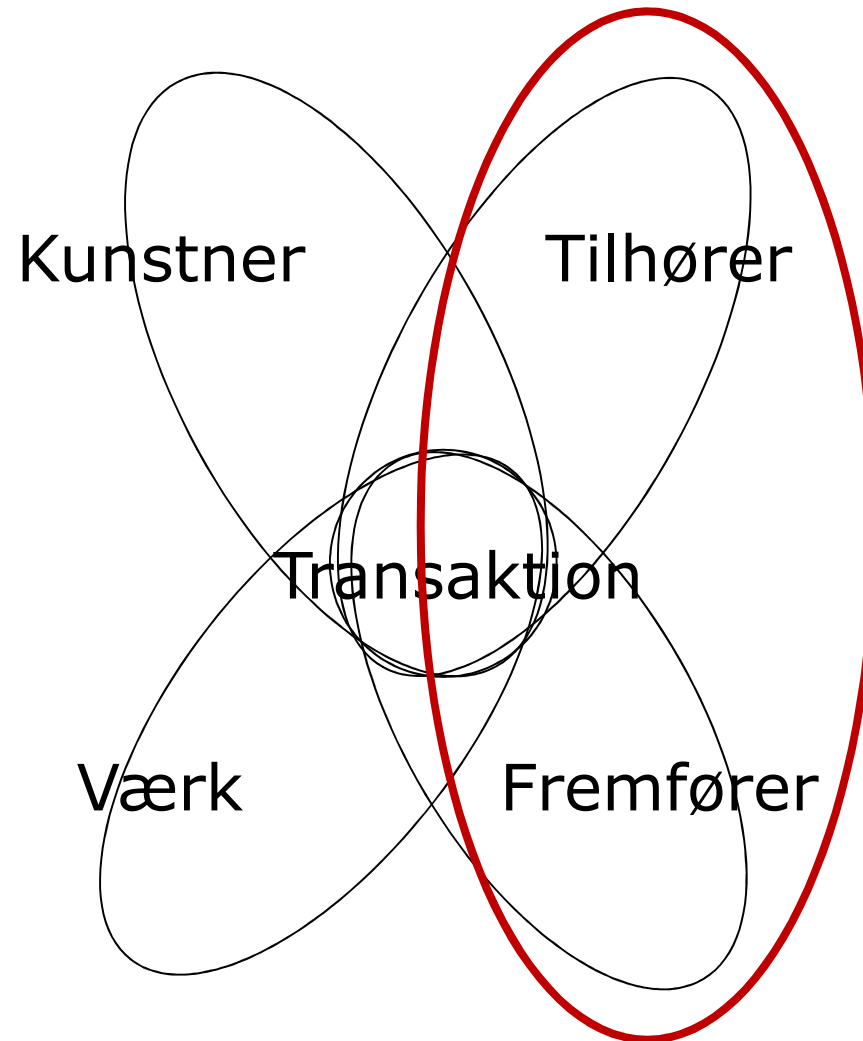
Mundtlig fortolkning

Det æstetiske felt som mental ramme for tekstarbejdet

Arnold Berleant, 2000

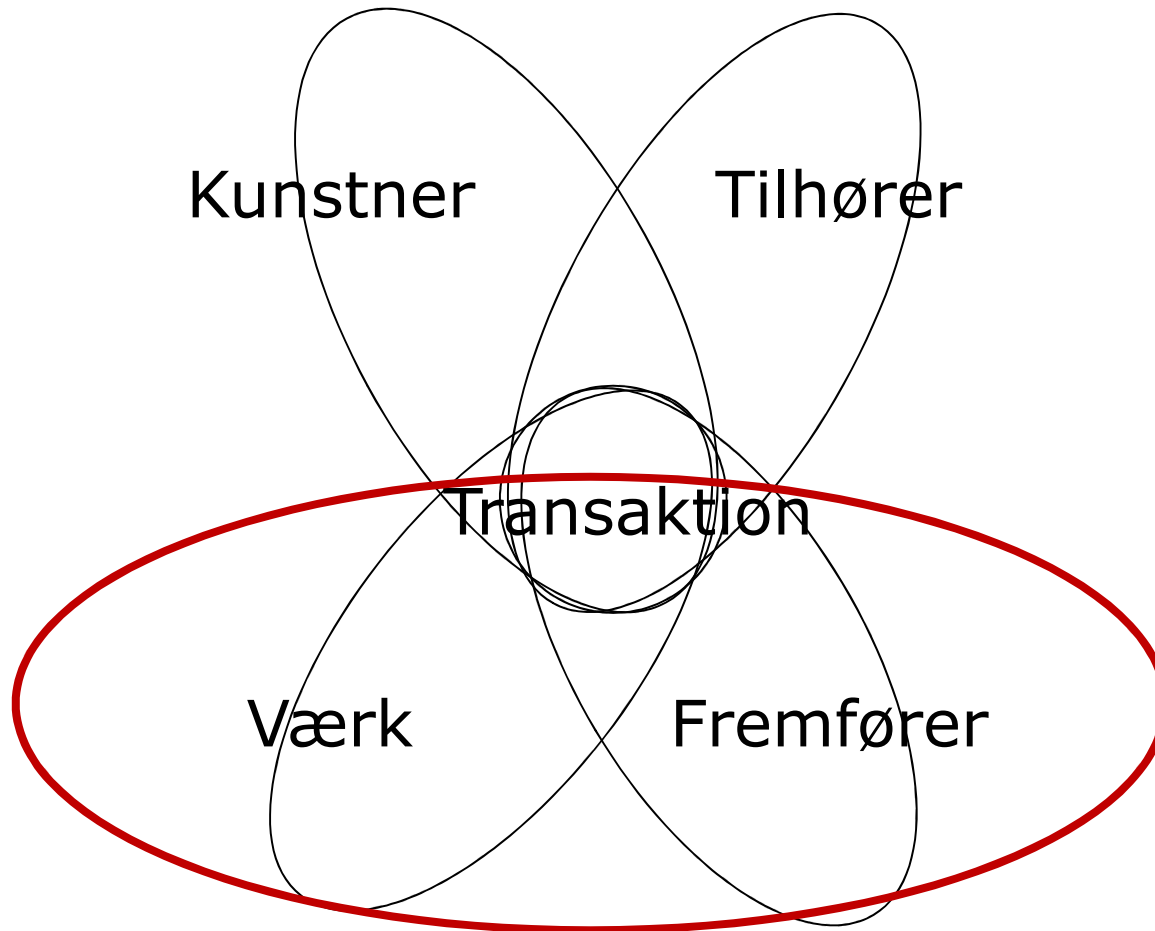
Mundtlig fortolkning Det æstetiske felt som mental ramme for tekstarbejdet

Arnold Berleant, 2000

Mundtlig fortolkning

Det æstetiske felt som mental ramme for tekstarbejdet

Arnold Berleant, 2000

At lytte til og producere æstetisk erfaring

Skelne

Adelmann: Apprehend Comprehend

Berleant: Apprehend - Appreciate - Understand ang. Kunst

At lytte til og producere æstetisk erfaring

Skelne

Adelmann: Apprehend Comprehend

Berleant: Apprehend - Appreciate - Understand ang. Kunst

Arbejde med bevægelser og skift i materialet

1 Fænomenologisk opmærksomhed for "det der er"

At lytte til og producere æstetisk erfaring

Skelne

Adelmann: Apprehend Comprehend

Berleant: Apprehend - Appreciate - Understand ang. Kunst

Arbejde med bevægelser og skift i materialet

1 Fænomenologisk opmærksomhed for "det der er"

2 Møde med kunstens "den anden", en erfaringstilstand

At lytte til og producere æstetisk erfaring

Skelne

Adelmann: Apprehend Comprehend

Berleant: Apprehend - Appreciate - Understand ang. Kunst

Arbejde med bevægelser og skift i materialet

- 1 Fænomenologisk opmærksomhed for "det der er"
- 2 Møde med kunstens "den anden", en erfaringstilstand
- 3 Forstå, tolke, analysere, vurdere, kognitiv bearbejdning

Den æstetiske erfaring

Skelne

Adelmann: Apprehend

Comprehend

Berleant: Apprehend - Appreciate - Understand ang. Kunst

Arbejde med bevægelser og skift i materialet

- 1 Fænomenologisk opmærksomhed for "det der er"
- 2 Møde med kunstens "den anden", en erfaringstilstand
- 3 Forstå, tolke, analysere, vurdere, kognitiv bearbejdning

Den æstetiske erfaring

Skelne

Adelmann: Apprehend Comprehend

Berleant: Apprehend - Appreciate - Understand ang. Kunst

Arbejde med bevægelser og skift i materialet

- 1 Fænomenologisk opmærksomhed for "det der er"
- 2 Møde med kunstens "den anden", en erfaringstilstand
- 3 Forstå, tolke, analysere, vurdere, kognitiv bearbejdning

Brownell (1996:179) understryker att "interpreting messages is potentially risky business. You may be as likely to read in ideas that aren't there as you are to miss meanings that are essential for better understanding." Därför, menar hon, gäller det att bli medveten om t.ex. vad empatin betyder för den emotionella tolkningen och vilket inflytande det icke-verbala beteendet har över våra tolkningar.
 Adelmann Att lyssna till röstar, 2002:75

Den æstetiske erfaring

Skelne

Adelmann: Apprehend Comprehend

Berleant: Apprehend - Appreciate - Understand ang. Kunst

Arbejde med bevægelser og skift i materialet

- 1 Fænomenologisk opmærksomhed for "det der er"
- 2 Møde med kunstens "den anden", en erfaringstilstand
- 3 Forstå, tolke, analysere, vurdere, kognitiv bearbejdning

Brownell (1996:179) understryker att "interpreting messages is potentially risky business. You may be as likely to read in ideas that aren't there as you are to miss meanings that are essential for better understanding." Därför, menar hon, gäller det att bli medveten om t.ex. vad empatin betyder för den emotionella tolkningen och vilket inflytande det icke-verbala beteendet har över våra tolkningar.
 Adelmann Att lyssna till röstar, 2002:75

Bevægelsen som betydningsbærende

Ikke massen (med massefylde / Newton) er basis for verden, og slet ikke for levende væsner

Det er derimod forandringen, bevægelsen "imellem", i tid. Her ligger vores fortolkning og viden om verden.

The Primacy of Movement, Sheets-Johnstone, 1999

Bevægelsen som betydningsbærende

Ikke massen (med massefylde / Newton) er basis for verden, og slet ikke for levende væsner

Det er derimod forandringen, bevægelsen ”imellem”, i tid. Her ligger vores fortolkning og viden om verden.

The Primacy of Movement, Sheets-Johnstone, 1999

Ritmisk kompetence, tonal kompetence viser betydningsbevægelser :

Cyklisk
cirkel

Centrerende
grupper

Prolongiel
længde

Statisk
billede

Cureton 1992, og Larsson 1999

Bevægelsen som betydningsbærende

Ikke massen (med massefylde / Newton) er basis for verden, og slet ikke for levende væsner

Det er derimod forandringen, bevægelsen "imellem", i tid. Her ligger vores fortolkning og viden om verden

The Primacy of Movement, Sheets-Johnstone, 1999

Ritmisk kompetence, tonal kompetence viser betydningsbevægelser :

Cyklisk
cirkel

Centrerende
grupper

Prolongiel
lineær

Statisk
billede

Cureton 1992, og Larsson 1999

Betydninger formes

i spændinger (tensions), mod- og medbevægelser, i pausen (imellem)

Tekstundervisning i ny form, men samme interesse

Præsentere erfaring, undersøge indre oplevelse i møde med teksten, opbygge spændinger, pauser, projicere stoffet for tilhørere ved at dele erfaringen fra teksten

Arbejde i erfaringstilstand

Forme erfaring. Vise relationer: forhold i tid og perspektivskift i tekst (W.A. Bacon)
= ikke repræsentation af ideer (- ismer) eller personer (biografi)

(M. Th. Haugsted, A. Berleant, W.A. Bacon)

= Narratologisk analyse (fortæller og udsigelse)

Blive i forholdet til teksten. Lytte til hvem der taler, til hvem, hvorfra, hvorfor
= Dramatisk analyse.

(W.A. Bacon og M.Th. Haugsted)

Objektiveret identitet => kulturel performance

Selvdannelse, bevidsthed om eget og andres udgangspunkter

(Høegh)

Eksempel på forberedelse

Arbejde med ”Madeleine eller Lille trist roman”

1. Individuelt:

- læse teksten og evt. spørge til ords betydning!
- undersøge lyden, sætte tegn for pauser, betoning, ændringer i tempo, evt. tone

2. I par:

- forklare hinanden hvorfor tegnene er placerede som de er, hvilken mening tegnene skal understrege.
- forberede en fremførelse ved at læse op, lytte, korrigere, ændre tegnene

3. Fælles i klassen, arbejde med ritualiseret mundtlig fortolkning.

Peter Adolphsen (1996)

Madeleine eller Lille trist roman

Marie Madeleine blev taget ved kejsersnit dengang indgrebet var lig med moderens død.

Som lille pige løb hun over engene og vandet trængte ind i hendes snørestøvler og mest af alt holdt hun af geografi.

Senere solgte hun blomster på en banegård og forelskede sig jordskredsagtigt i en soldat på vej i krig.

Hun meldte sig som sygeplejerske. En vinternat blev soldaten hun havde set, båret ind i lazarettet efter et giftgasangreb. Han blev lagt ved en åbning i teltdugen for at give luft til hans mishandlede lunger / og mens en snedrive lagde sig ved hans hoved, forsøgte Madeleine forgæves at finde ord. ///

Bagefter stjal hun en flaske morfin og blev luder i en havneby. Yderst på molen sad en belgier og fiskede uden krog. Han slog knude om maddingen og sagde at hvis fiskene ville op måtte de selv holde fast. ///

Politolægen behandlede hende for syfilis med arseniksalve.

Hun blev gravid og ved fødslen valgte de, da barnets hoved var for stort, at knuse det. Det barnet sandsynligvis allerede var både syfilitiker og hjerneskadet af moderens narkomani. Madeleine blev psykotisk da hun hørte den knasende lyd.

Hun kom i dårekisten og dér lå hun, spændt fast, desinficeret med karbolsyre og så godt som lykkelig. ///

~ svarende, luft-fald

thin
uden søg
kommentar

svarende gentaget i ^{men} makat
indhold.

svarende - gentaget i lyd
mest i indhold

Transskription som lytteredskab (Eksempel på nørdet notation af fremførelse)

1

oooO
oOo
Oo
Oo

Lavmælt,
roligt og
tydeligt.

/-----\ Intonation
/-----\ Fonologisk,
/-----\ /-----\ /-----\ /-----\ Klitisk frase
o o o O o O o O o O o

De stiger ^{OP, ~ P}lan^E~tens s^O~m^{mer} fU--gle +

/ → \ takt
(1) halvlinje
· tactus

(minus halvlinjeffekt)

”De stiger op, planetens sommerfugle” ...

Sommerfugledalens. Et requiem af Inger Christensen

Litteratur

- - Adelman, Kent: (a) Att Lyssna till Röster: Et vidgat lyssnandebegrepp i ett didaktiskt perspektiv. Malmö Högskola 2002. (b) Kunsten att lyssna xxx
- - Andersen, Nina Møller: I en verden af fremmede ord. Akademisk Forlag 2002.
- - Bachtin, Michael Michailovitj: a) Speech Genres and Other Late Essays. University of Texas Press. Austin. 1994 (1986). Og b) Ordet i romanen. Gyldendal, Moderne tænkere 2003.
- - Bacon, Wallace A.: The Art of Interpretation. Holt, Rinehart and Winston 1979.
- - Bateson, Gregory: Steps to an Ecology of Mind, Chandler Publishing Company 1972
- - Berleant, Arnold: The Aesthetic Field: A Phenomenology of Aesthetic Experience. Cypereditions 2000 (1970)
- - Cureton, Richard D.: Rhythmic Phrasing in English Verse. Longman, New York 1992.
- - Fine, Elisabeth C.: The Folklore Text: From Performance to Print. Indiana University Press, 1994 (1984).
- - Haugsted, Mads Th.: Handlende mundtlighed. Mundtlig metode og æstetiske læreprocesser. DLH 1999. (Ph.d.-afh.)
- - Høegh, Tina: a) Poetisk Pædagogik. Sprogrytme og mundtlig fremførelse som litterær fortolkning. Forslag til ny tekstteori og til pædagogisk refleksion. Københavns Universitet 2008 (Ph.d.-afh.), og b) Den formede erfaring. Dansk Noter nr. 2, 2007. Dansk lærerforeningen, side 30-37, og c) <http://poetiskpaedagogik.dk>
- - Kjørup, Frank: Sprog versus sprog. Museum Tusulanum 2003.
- - Larsson, Jörgen: Poesi som Rörelse i Tiden, Centrum för Metriska Studier 10, Göteborg 1999.
- - Løgstrup, K.E.: Vidde og prægnans. Sprogfilosofiske betragtninger. Metafysik I, Gyldendal 1995
- - Perregaard, Bettina: a) Forskning i børns tidlige skriftsproglige udvikling: En oversigt og en kritik. Danske Studier 1999, side 53-85, og b) Forskning og undervisning i skriftsprog. Akademisk Forlag 2002.
- - Sheets-Johnstone, Maxine: The primacy of Movement. John Benjamins Publishing Company 1999.
- - Terkelsen, Rita; Andersen, Nina Møller; Nølle, Henning: Sproglig polyfoni. Tekster om Bachtin og ScaPoLine. Aarhus Universitetsforlag 2007.
- - Tsur, Reuven: What Makes Sound Patterns Expressive: The Poetic Mode of Speech Perception. Duke University Press 1992

